

Stabilitet og splittelse i saudisk historieundervisning

For et enevældigt monarki har Saudi-Arabien behændigt formået at undgå folkelig indflydelse. Landets historieundervisning er sjældent studeret af forskere, men spiller en central rolle i forsøget på at sikre opbakning til staten og dens regenter.

av Jonas Yazo Srouji

Saudi-Arabien er et enevældigt monarki, der regeres uden nævneværdig folkelig politisk indflydelse. Størstedelen af verdens stater søger at fremstille sig selv som repræsenterende befolkningen – mens Kongeriget Saudi-Arabien i selve statens navn henviser til kongefamilien. Alligevel fremstår Saudi-Arabien relativt stabilt, med en befolkning der i store træk lader til at acceptere styret.

Der er mange aspekter i spørgsmålet om, hvordan befolkningen betragter styret, ikke mindst frygt for statens sikkerhedsstyrker. I forskningslitteraturen er der typisk to hovedforklaringer, på hvordan styret selv forsøger at opretholde sin legitimitet.¹ Legitimitetsbegrebet forstås her ud fra Seymour Lipsets klassiske definition som «systemets kapacitet til at skabe og opretholde troen på, at de eksisterende politiske institutioner er de bedst egnede for samfundet».²

Den første forklaring er økonomiske forhold. En social kontrakt baseret på velstand fremhæves, hvor indkomst fra olieforekomster fordeles til befolkningen, der dermed støtter staten uden at kræve politisk indflydelse, en såkaldt rentierstat.³ Det er en forklaring, der ikke kan afvises: Saudi Arabien brugte 130

milliarder USD på øget velfærd og gældsafskrivning i begyndelsen af 2011 for at forhindre demonstrationer.⁴ Det saudiske styre tillægger det tilsyneladende selv forklaringsværdi.

Den anden forklaring baseres på religion og sekteterisme. Kort fortalt en islamisk statsideologi, der placerer kongefamilien som vogter over den rette tro og de hellige moskeer i Mekka og Medina og dermed som den retmæssige ledelse. At appellere til denne religiøse autoritet, og at udpege modstandere som vantro eller del i et shiitisk komplot under iransk ledelse, er i den analyse styrets centrale strategi for at sikre opbakning i befolkningen.⁵

Begge forklaringsmodeller spiller en rolle for, hvordan Saudi-Arabien søger legitimitet. I et omfattende værk har Tim Niblock identificeret fem forskellige kilder til Saudi-Arabiens legitimitet. Rentierstatens sociale kontrakt og en religiøs statsideologi er de mest prominente, men han arbejder derudover også med demokratisk, personlig, og traditionel legitimitet.⁶ Der er ikke megen demokratisk legitimitet at trække på i Saudi-Arabien – ved lokalvalgene i 2015 deltog omkring 5 % af stemmeberettigede.⁷ Den personlige legitimitet er forbundet med den enkelte leder og tyder på

at være blevet mere fremherskende de senere år under den nuværende kronprins Muhammed bin Salman.

Endelig er der, hvad Niblock kalder traditionel legitimitet – at Al-Saud-slægten «altid» har regeret landet. Hertil bliver befolkningens historieforståelse central, om end der ikke er meget forskning på emnet. Fortællingen er dog ikke så simpel, som at det «altid har været sådan». I en analyse af hvordan sekterisme blev brugt i forbindelse med Det arabiske forår i 2011, har Madawi Al-Rasheed beskrevet, at man blandt andet udstedte fatwaer imod demonstrationer og advarede mod frygtelige konsekvenser:

Official religious scholars warned of an Iranian-Safavid-Shi'a conspiracy [...] to cause fitna (chaos) and divide Saudi Arabia [and] of the need for ijma' (consensus) around the pious rulers of the country, and warned that fragmentation, tribal warfare, civil war and bloodbaths were to be expected if people responded to the calls for demonstrations.⁸

Hvor Al-Rasheed fremhæver det sekteriske aspekt, fremgår også et andet interessant perspektiv. Hvis den slags formaninger skal finde en klangbund, må befolkningen have en historiebevidsthed, der forstår saudisk historie som domineret af kætteri, borgerkrig og fremmede magter, når landet ikke er regeret af Al-Saud, mens sammenhold og loyalitet har bragt landet til, hvor det er i dag.

Det nuværende kongerige er den tredje statsdannelse anført af medlemmer af Al-Saud-familien. Narrativet om hvordan de to foregående stater er opstået og faldet, perioderne før og mellem dem, og hvad der dermed har været alternativet, er af særlig interesse for, hvordan denne retorik kan have en effekt, og det er, hvad denne artikel beskæftiger sig med.

En saudisk skolebog

Gennem en analyse af den saudiske skolebog, *Tarikh al-Mamlaka al-'arabiyya al-Sa'udiyya*, eller *Kongeriget Saudi-Arabiens historie*, der blev introduceret i undervisningen i 2012-13, vil denne artikel argumentere for, at den saudiske stat aktivt har brugt historieundervisningen ved at fortælle et narrativ, som indrammer historien uden Al-Saud som præget af kætteri og borgerkrig, og samtidig fremstiller staten og kongefamilien og folkets opbakning hertil som absolut nødvendig. Det udtrykkes i Al-Rasheeds citat – styret er eneste garant mod alskens færdeligheder, og manglende opbakning vil sætte landet over styr. Det er ikke den eneste måde, hvorpå staten søger at opnå legitimitet, men det er et understuderet område. For at bidrage hertil er denne artikels centrale spørgsmål: Hvordan forsøger det saudiske styre at bruge historieundervisning til at legitimere sig selv?

I det følgende vil jeg præsentere andre studier af saudisk undervisningsmateriale samt bogens rolle i skolesystemet. Derefter vil jeg analysere narrativet vedrørende den første og anden saudiske stats grundlæggelse og fald (hhv. 1744-1818 & 1824-1891), og hvordan dette bruges til at forme en historiebevidsthed, der legitimerer staten og kongefamilien. Bogen dækker også det moderne Saudi-Arabien, der fremlægges som en ubetinget succes på en række områder. For denne artikel er forholdene før, under og mellem de to første stater mere interessante, da det fremlægger modsætninger, med tanke på hvordan landet ser ud, med og uden saudisk ledelse.

Analysen er en undersøgelse baseret på Hayden Whites postmodernistiske forståelse af, at historieskrivning består af narrativer. Det vil sige at historikeren ikke nødvendigvis objektivt finder ud af, «hvad der egentligt skete», via en

positivistisk-videnskabelig metode, i en klassisk rankeansk historieforståelse. Derimod er narrativer konstrueret af forfatteren, der træffer en række valg, der former fortællingen, som derfor er farvet, i en proces, der kan være ligeså litterær som videnskabelig. Centralt er, at et historisk narrativ fremstår historisk sandfærdigt, rammesætter fortiden og giver dens relation til nutiden mening.⁹

Narrativer spiller derfor en essentiel rolle i at forme en historiebevidsthed, hvad B.E. Jensen definerer som den fælles fortolkning af fortiden, der findes i et samfund. Historiebevidstheden skaber en forståelse af samtiden og former forventninger til fremtiden. En fælles historiebevidsthed er dermed essentiel for at opretholde alle samfund ved at strukturere forventninger til, hvorfor staten ser ud, som den gør, og til mulige alternativer.¹⁰ Historiebevidstheden, og de narrativer der former den, er altså centrale for at forstå, hvordan stater forsøger at opretholde befolkningens tro på, at det eksisterende system er det bedste, og hvordan de dermed forsøger at legitimere sig selv. Artiklens mål er derfor hverken at vurdere Saudi-Arabiens legitimitet eller at dømmе en ontologisk sandhedsværdi i bogen, men at analysere, hvordan den skaber et narrativ om saudisk historie, og hvordan det kan legitimere stat og styreform.

Enhver stat søger at præge sin befolknings historiebevidsthed, og undervisningsmateriale er et af de tydeligste vinduer ind i dette. Som det primære værktøj til at forme nye generationers verdensanskuelse, spiller skolebøger en essentiel rolle i at legitimere stater og deres styreform. Studier af hvordan historie bruges til at påvirke befolkningen er lavet mange steder, for Mellemøstens vedkommende kan fremhæves bl.a. Tyrkiet,¹¹ Egypten¹² og Israel,¹³ ligesom det har været undersøgt i Danmark.¹⁴

Tidligere studier af saudisk undervisningsmateriale har primært undersøgt religionsundervisningen og intolerance i materialet. De har sjældent berørt historiebøger, og da har de oftest fokuseret på, hvordan interreligiøse forhold beskrives.¹⁵ Enkelte forskere har behandlet historiebrug i saudisk undervisningsmateriale i bredere forstand. Afshin Shahi har bl.a. vist, at historieundervisning bruges aktivt ved at forme et manipuleret narrativ, men med fokus på hvordan tidlig islam repræsenteres, og hvordan wahhabisme som statsideologi underbygger statens interne magtforhold.¹⁶ Jörg Matthias Determann har inddraget undervisningsmateriale for at se på udviklingen i den officielle historieskrivning, der har indarbejdet forskellige perspektiver, i samspil med anden historieskrivning i landet.¹⁷ De analyser har ofte været baseret på andenhåndsoversættelser¹⁸ og har ikke beskæftiget sig med legitimitet. Al-Rasheed har tidligere arbejdet med, hvordan historie fremstilles i Saudi-Arabien, blandt andet baseret på skolebøger fra 1993 og et historisk jubilæum i 1999. Hendes analyse har fokuseret mere på brede linjer og beskriver, hvordan en glørværdig islamisk storhedstid blev til forfald, men genvundet under den moderne saudiske stat, som del i den religiøse legitimitet. De studier har altså vist, at saudisk historie gerne bruges til at styre befolkningens forestillingsverden til statens gode.¹⁹ Ved at se på hvordan de tidligere saudiske stater behandles i historieundervisningen, bygger artiklen videre på ovennævnte analyser, som blandt andet indikerer den overordnede fortælling, de to første stater indgår i.

Alle skoler i landet – inklusive privatskoler, der optager saudiske statsborgere – skal bruge undervisningsministeriets materiale, som genoptrykkes årligt og fordeles til skolerne.²⁰ Historieundervisningen er tredelt, med under-

visning i profetens historie, den islamiske civilisations historie og kongerigets historie. Bøger af samme titel blev også brugt, i hvad der svarer til 6. og 9. klassetrin, til at undervise i kongerigets historie, mens de to andre dele dækker de mellemværende år.²¹ Gymnasieudgaven må ventes at være den mest dybdegående, mens de tidligere lader til at være den samme overordnede historie, blot forsimplet til aldersgruppen. Endelig er det den sidste mulighed, undervisningssystemet har for at påvirke elevernes historieforståelse, udover historiestuderende på universitetet. Den udgave af *Kongeriget Saudi-Arabiens historie*, der her tages udgangspunkt i, er brugt i gymnasieundervisning i skoleåret 2012-13. Ifølge forordet er det en ny og opdateret udgave.²² Mens der kan have være mindre ændringer i mellemtiden, er materialet blevet revideret i 2019, som del af den omfattende reformproces under Vision2030, hvor der blandt andet lægges mere vægt på før-islamisk historie, og hvor kongeslægten føres tilbage hertil.²³

Udover fortællingen i bogen kan brugen i klasselokalet være afgørende. Bredere undersøgelser af det saudiske skolesystem fremhæver fokus på udenadslære af materiale, uden megen plads til selvstændig tænkning eller åben diskussion.²⁴ Det tyder derfor på, at bogens narrativ kan spille en større rolle end i andre undervisningssystemer.

Pagten i Diriyah

Allerede i bogens indledning markeres Pagten i Diriyah i 1744 mellem Muhammed bin Abdul-Wahhab og Muhammed bin Saud som Saudi-Arabiens grundlæggelse. En pagt, der ifølge bogen, indgås for at fremme *at-tawhid*, et udtryk, der gentagne gange bruges om både monoteisme, det vil sige den rette islamiske tro, og om foreningen af kongeriget i én samlet stat.

Staten, slægten og troen kobles dermed fra starten af, mens saudisk herredømme over hele landet sammenkædes hermed.

Historien fra 1744 og frem til udgivelsen er ifølge indledningen, hvad bogen drejer sig om; en periode præget af ledernes mod, udholdenhed og styrke og deres stærke samhørighed med det almene folk, der har ført til «dette kære hjemland for os alle».²⁵ Forholdet mellem ledelsen, folket og hjemlandet slås altså fast som det første, med en tydelig implikation af at det «kære hjemland» er afhængig af ledernes positive egenskaber, men også at folket lydigt følger ledelsen.

Det første kapitel beskriver området, før Pagten i Diriyah blev indgået. Her er de gennemgående træk uvidenhed (*al-jahl*),

○○○

Udtrykket stabilitet og sikkerhed, '*al-istiqrar w-l-amn*', gentages som resultatet af saudisk styre.

○○○

osmannisk indflydelse og uophørlige krige, tre ting der tydeligt fremstilles som negativt. Regionen Najd, hvor Al-Saud-familien stammer fra, beskrives som udenfor, men omringet af, osmannisk indflydelse, der har spredt sig over resten af landet. Som størstedelen af landet består Najd af små emirater og stammer, der konstant bekrieger hinanden.²⁶ Som eneste område udenfor osmannisk indflydelse er det naturligvis fra Najd, at landets forening begynder.

I et afsnit om de religiøse forhold er *al-jahl* nøgleordet. Det er nært forbundet til det islamiske begreb *al-Jahilliya*, den før-islamiske «Uvidenhedens tidsalder», der aldrig nævnes direkte. Beskrivelsen kunne dog godt være trukket fra den egentlige *al-Jahiliya*. Der gives

rigeligt med eksempler på kætteri og fornyelse (*bida'*), mens afgudsdyrkelse (*shirk*) finder sted, i form af at folk tilbeder sten og træer, og der bygges moskeer på helgengrave. Mest alvorligt er det i landets øst og sydvest, hvor de «falske lovskoler» (*al-madhahib al-batila*) er udbredte.²⁷ Der er referencer til sufistiske traditioner, og særligt til shiamuslimer, der findes i de dele af landet.

Tiden inden den første stats grundlæggelse er primært beskrevet med generelle termer og springer frit mellem begivenheder, der ellers er fjernet fra hinanden i både tid og rum. Kun tre årstal nævnes: 1516, 969 og 1517, og i den rækkefølge. De henviser til osmannisk og egyptisk indtrængen i og omringelse af det moderne Saudi-Arabien.²⁸ Derimod er resten af bogen en kronologisk gennemgang af de saudiske staters historie, hvor narrativet nært følger de ledende personer fra Al-Saud-slægten. Med springene i tid, og de ovenstående beskrivelser af kætteri og krig, fremstår perioden generelt som et kaos, en mytisk tid før verden blev ordnet.

Kapitlet ender med en direkte argumentation for, at det var nødvendigt med en forkynder, der kunne lede de troende tilbage på den rette vej og til kamp mod kætteri, samt en leder, der kunne forene landet, sprede sikkerhed og fremme befolkningens interesser.²⁹ Dermed er kimen lagt til den centrale modsætning, som de følgende kapitler understreger: Uden saudisk ledelse vil landet falde tilbage i stammekrig, kætteri og under fremmede magters indflydelse.

Sikkerhed og stabilitet

Under de saudiske stater forholder det sig omvendt. Mens der gøres mere ud af at skrive om, hvordan landet blev forenet end regeringsførelsen, fremhæves sikkerhed, stabilitet og

økonomisk velstand, mens kætteri og overtro fordrives. Sammenholdt med beskrivelserne af landet, når det ikke er det rette medlem af Al-Saud, der regerer, er der ikke tvivl om, hvad man bør foretrække.

Bogen beskriver først Abdul-Wahhabs slægt, uddannelse og tidlige prædiken – herunder en rejse til Basra, den eneste beskrivelse af et sted udenfor Saudi-Arabien, der fremstår som fyldt med kættere, og hvorfra han bliver fordrevet, så snart han prædiker. Ved hans tilbagevenden til Najd bliver hans prædiken taget vel imod i hans

○○○

Lektien af den anden saudiske stats forfald:

Står vi ikke sammen, bliver vi besejret af
både fremmede og interne fjender.

○○○

hjemby, hvor de tilbedte træer fældes, kuplen på en helgengrav ødelægges, og utro kvinder stenes.³⁰ Det er en af få gange, kvinder overhovedet nævnes – som en unavngiven masse, der stenes for at bedrive hor.

På trods af lokal støtte bliver Abdul-Wahhab fordrevet fra sin hjemby, da herskeren i al-Ahsa i den østlige del af landet lægger pres på den lokale emir. Abdul-Wahhab rejser herefter til Diriyah, som han bevidst vælger som sit nye hjem på grund af emiren, Muhammed bin Saud, hvis ledelse allerede lokalt har medført stabilitet og sikkerhed.³¹ De to begreber er værd at fremhæve, da de bruges jævnlige. Enkelte gange i omvendt rækkefølge, men udtrykket stabilitet og sikkerhed, *al-istiqrar w-l-amn*, gentages som resultatet af saudisk styre. Da Turki bin Abdallah Al-Saud erklærer grundlæggelsen af den anden saudiske stat i 1824, slutter det meste af Najd sig straks til ham, simpelthen fordi de indså nødvendigheden af *al-istiqrar w-l-amn*.³² En skarp kontrast til evindelige krige

mellem små emirater, der fremstår som en slags naturtilstand, når der ikke er saudisk ledelse.

Efter Abdul-Wahhab ankommer til Diriyah, indgår de pagten og grundlægger den første saudiske stat. Hidtil har Abdul-Wahhab været hovedpersonen, men i resten af bogen er der primært medlemmer af Al-Saud-familien i centrum. Abdul-Wahhab og hans efterkommere nævnes enkelte gange, hvor de rådgiver emiren, men aldrig selv handler.³³ Skiftet i agens kommer direkte til udtryk, idet emiren i Abdul-Wahhabs hjemby beder ham vende tilbage. Hertil citeres Abdul-Wahhab for at sige, at det ikke er hans beslutning, men kun noget Muhammed bin Saud kan afgøre som emir.³⁴ Det bliver hermed understreget, hvem der har retten til at lede og har fuldstændig lydighed som ideal.

Det samme bliver senere fremhævet af folket, efter den første saudiske stat falder, og en Muhammed bin Mishari forsøger at grundlægge en stat i Najd. Kort efter overtager Turki bin Abdallah al-Saud staten, og straks slutter de lokale landsbyer sig til, mens en parentes med blå skrift fremhæver, at «Al-Saud, herskernes slægt, vendte tilbage.»³⁵ Al-Saudslægten udlægges dermed som de retmæssige herskere, og magten bliver direkte forbundet til dem. Slægten som forbindelsen til de senere stater – og dermed de fortsat retmæssige herskere – gøres tydeligt i bogen; Kort efter Pagten i Diriyah er der en tabel, der oplister samtlige saudiske regenter, fra grundlæggelsen af den første stat og frem til udgivelsen.³⁶

Mens stabilitet og sikkerhed oftest fremhæves, følger også velstand og fremgang under de saudiske stater, både politisk, økonomisk og religiøst. De omkringliggende landsbyer slutter sig til Diriyah, mens folk strømmer til byen, der hastigt udvikler sig. Økonomi og viden fremhæves som områder, hvor den første

stat opnår store fremskridt, mens kætteri, afgudsdyrkelse og overtro udryddes. En række islamiske vækkelsesbevægelser fra Nigeria til Indien fremlægges som et direkte resultat af udviklingen i Najd.³⁷ Flere gange vendes tilbage til at rose de saudiske staters forhold indenfor administration, kultur og økonomi. Mest tydeligt bliver det, idet bogen skriver, at den første stats finansielle system var ligesom det, «den islamiske stat fulgte ved islams begyndelse».³⁸ Både økonomisk og kulturelt oplever landet altså fremgang i en sådan grad, at andre søger at efterligne det. Det fremskridt kædes direkte sammen med staten og dens ledere – som også indirekte sammenlignes med profeten.

Meget plads bruges på de forskellige krige, der førte til, at resten af landet blev underlagt saudisk ledelse. Derom er det værd at bemærke, at bogen aldrig kalder det erobringer. Derimod er det altid med ordet *damm* – at tilføje eller tilslutte – mens hele processen benævnes *at-tawhid*. Dermed negligeres den modstand, der historisk fandt sted, og foreningen af landet under Al-Saud familiens herredømme fremstår som en naturlighed og med religiøse konnotationer.

Statens udvidelse beskrives som et endegyldigt positivt og altid et resultat af herskernes handlinger – deres snilde, tapperhed, og kyndige ledelse.³⁹ Modstandernes motivation beskrives sjældent, men enkelte andre personer i historien handler.⁴⁰ Det er altid andre herskere, mens den almene befolkning ikke har nogen agens og aldrig er repræsenteret af navngivne personer. Folket kan være bange, være forargede eller støtte en part – typisk den rette leder – men de handler aldrig selv.⁴¹

Derudover fremstilles herskerne som nogen, der oprigtigt kærer sig for befolkningen. Imam Abdallah, den sidste hersker i den første stat,

overgiver sig under belejringen af Diriyah i 1818, som del i en aftale, der skulle garantere, at det almene folk ikke lider overlast, og at Diriyah ikke bliver plyndret. Fjenden vælger alligevel at plyndre byen umiddelbart efter, og Abdallah bliver halshugget i Istanbul.⁴² Kort fortalt: Kongefamilien har folkets interesser for øje – og deres ledelse er den eneste garanti for folkets sikkerhed mod udefrakommende fjender.

Splittelse og forræderi

Når de saudiske stater er så rige, stærke og godt regerede, må man spørge, hvordan det kan være, at den første stat ikke overlevede, og det moderne kongerige er tredje forsøg. Svaret er simpelt ifølge historiebogen – det værste, der kan ske for en saudisk stat, og måske det eneste der kan føre til dens undergang, er splittelse.

For den første stat begyndte faldet med erobringen af Hejaz. Der lægges ikke skjul på, at det var bedre for Hejaz, og islam som helhed, at de hellige byer kom under saudisk herredømme – også herfra fordrives kætteri, uretfærdige skatter fjernes, og der gives gaver til de fattige, mens det fremhæves, at befolkningen i de hellige byer blev samlet under én leder.⁴³ Tabet af Hejaz blev set som et tilbageslag for Osmannerriget, og guvernøren af Egypten, Muhammed Ali Pasha, blev beordret til at generobre de hellige byer. Inden da krævede han penge til at indkøbe moderne våben, kommandoen over alle styrker i Irak og Syrien, og brugte fire år på at planlægge invasionen.⁴⁴ Fra starten bliver det dermed klart, at der skulle overvældende magt til at underkue saudierne.

En række slag beskrives, men det første egentlige nederlag kommer, da stammerne i Hejaz blev bestukket til at slutte sig til den egyptiske hær.⁴⁵ Forræderi bliver årsagen til, at en saudisk stat kan besejres, hvilket forbliver et

tema. Diriyah modstår en lang belejring, men besejres, da en del af byens forsvarere fortæller egypterne om befæstningens svage punkter. Derefter overgiver Abdallah sig som nævnt for at redde befolkningen.⁴⁶

De seks år, der går, inden Turki udråber den anden stat i 1824, beskrives ikke i detaljer, men fremstår som en kaotisk tid med udenlandsk besættelse, lovløshed og vold. Som nævnt forsøgte Muhammed bin Mishari at grundlægge en stat, som bliver overtaget af Turki, og dermed den rette – saudiske – slægt. Bin Mishari skynder sig derefter til den osmanniske guvernør for at søge støtte. Turkis første ti år ved magten beskrives som præget af kampe mod besættelsen og forstærkninger, som Muhammed Ali Pasha sender.⁴⁷ Det er altså en hårdhændet fremmed besættelse, men alligevel kan man grundlægge stater og slås om magten. Det er det, resten af Najd reagerer på, da de indser nødvendigheden af sikkerhed og stabilitet og slutter sig til Turki.⁴⁸

Den anden stats historie frem til dens endelige sammenbrud i 1891 er mere tumultarisk end den første. Resten af Turkis regeringstid er præget af fred og velstand som den første stat, men Turki bliver myrdet af en fætter, der selv vil regere, som derefter fordrives af Turkis søn, Faisal. Faisal selv bliver afsat af en fjern slægtning, støttet af egypterne, som fortsat vil knuse den unge stat. Faisal formår dog at generobre magten, med sikkerhed og fremgang til følge, fra 1843 til 1865.⁴⁹

Faisals død kaster landet ud i en cirkel af ustabilitet. Brødre og nevøer bekæmper hinanden, indtager skiftevis tronen, samler opbakning andetsteds og fordriver modparten, i en lang beskrivelse domineret af forræderi og borgerkrig. Denne ustabilitet illustrerer den store fare ved ikke at bakke op om den retmæssige leder. Dele af landet bliver tabt til

fremmede magter, da osmannerne indtager Al-Ahsa i øst, og Muhammed bin Rasheed, som ifølge bogen blev udnævnt til emir af Faisal, udnytter den interne konflikt i et forsøg på at erobre hele Najd.⁵⁰ Lektien af den anden saudiske stats forfald står dermed klart: Står vi ikke sammen, bliver vi besejret af både fremmede og interne fjender.

To personer adskiller sig fra spiralen af forræderi og borgerkrig. Abdul-Rahman bin Faisal og hans søn Abdelaziz. Abdul-Rahman regerer kort og kommer som den eneste i denne periode til magten som arving, ikke via kup eller kamp. Abdelaziz regerer ikke, men når han bliver nævnt, opnår han succes ved hjælp af snilde og mod.⁵¹ Det er ikke tilfældigt, at de to fremstår som helte i den anden stats historie – det er Abdelaziz, der vender tilbage til Najd i 1902 for at grundlægge det moderne Saudi-Arabien.

Fra historien om den anden stat står det klart, at forræderi og uenighed er den største trussel. Fortællingen om tiden inden og under de to første stater fremhæver de lektioner, som det saudiske undervisningsministerium ønsker, at eleverne husker. Mens mange ting bliver fremhævet – og andet kan fremhæves i andre studier – er der tre centrale pointer: En stat ledet af den rette saudiske konge medfører sikkerhed, fremgang og velstand. Uden splintrer landet i borgerkrig og bliver domineret af fremmede magter. Den største trussel mod staten er manglende loyalitet og intern splittelse.

Historisk legitimitet

Niblock kalder det, at Al-Saud-slægten «altid» har regeret landet, for traditionel legitimitet, og det er tættest forbundet med den historiebrug, som her analyseres.⁵² Det narrativ, som bogen fremlægger, underbygger blandt andet denne

traditionelle legitimitet, men det er langt bredere, end at det «altid» har været sådan, og kan derfor ses som en separat historisk legitimitet. Ved at give en slags skabelsesberetning for staten og det politiske system bliver det slået fast som kulminationen på en naturlig udvikling, hvor staten er kongefamiliens domæne, og ændring og udvikling er noget, der kommer oppefra. Måske mest tydeligt gøres staten og den politiske struktur til det eneste værn mod alskens ulykke.

Som Eriksen fremhæver, er vores forventninger til samtiden og fremtiden præget af en fælles historiebevidsthed, og i bogen fremstår staten som garant mod kaos. Beskrivelserne af tiden inden den første stat som præget af kætteri, krig og udenlandsk dominans, efterfulgt af orden og fremgang under staten, men en tilbagevenden til kaos efter dens fald, fremstår næsten som en cirkulær historie. Idet historiebogen benævner den nuværende stat som Saudi-Arabien, og aldrig den tredje stat, markeres en ende på cirklen mellem kaos og orden. Samtidig gøres forbindelsen til det moderne Saudi-Arabien tydelig, da narrativet følger Abdelaziz' flugt til Kuwait, samt listen over alle tre staters (saudiske) konger. Når sikkerhed og stabilitet bliver næsten rituelt gentaget, hver gang den rette leder regerer, forbindes de to begreber direkte med familien og gør dem betingede af dens ledelse. Og ikke mindst fremhæves Al-Saud direkte i teksten som de rette herskere. I den historiebevidsthed, bogen repræsenterer, bliver bevarelse af kongefamilien altså lig med opretholdelse af staten og dermed også bolværket mod kaos.

Udover at fokusere på ledelsen som garanti for sikkerhed og stabilitet gøres de også til garant for selvstændighed, mens udenlandsk indflydelse – og verden udenfor, i det hele taget – fremstilles negativt. Særligt osmannisk ind-

flydelse bliver et fjendebillede, både i den kaotiske tilstand inden Pagten i Diriyah, i forbindelse med erobringen af Hejaz, og da borgerkrigene under den anden stat fører til tabet af Al-Ahsa. Fortællingen «forlader» sjældent det moderne Saudi-Arabien, mest tydeligt når Abdul-Wahhab rejser til Basra og bliver fordrevet derfra på grund af sin prædiken. Dertil kommer, at af hele landet er det som udgangspunkt Najd-regionen, der fremhæves som udenfor den osmanniske indflydelse. Najd er derefter både centrum for fortællingen, og hvorfra foreningen starter.

Siden begge de tidligere staters fald var et direkte resultat af intern splittelse, bliver modstand mod styret også gjort til en trussel mod selve statens eksistens. En stat, der kan holde stand mod det halve Osmannerrige, men lider nederlag, idet der ikke er intern opbakning. Altså bliver det offentlige udtryk for manglende opbakning let tolket som en risiko for et sammenbrud. Den centrale modsætning i den anden stat, hvor intern splittelse i kongefamilien fører til tab af land til fremmede magter og til sidst statens sammenbrud, understreger nødvendigheden af loyalitet overfor lederen og at man forbliver forenede på trods af interne uoverensstemmelser. Det er den bevidsthed, med staten som garant mod kaos, men afhængig af lydighed, der blev talt ind i, med advarslerne om stammekrig og blodbad i 2011, som blandt andet Al-Rasheed har beskrevet i sit studie af sekterisme i forbindelse med Det arabiske forår.⁵³ Som det fremgår af analysen ovenfor, er det mere end bare en sekterisk trussel, men derimod hele den politiske struktur med staten og kongefamilien, der står for fald – og dermed søges selvsamme politiske struktur, med al hvad det indebærer af manglende rettigheder, legitimeret gennem historiebevidstheden.

Derudover spiller det ensrettede materiale på tværs af skolesystemet en rolle i at legitimere statens suverænitet over alle dele af landet, idet der skabes en historiebevidsthed, hvor Saudi-Arabien er ét land, med én retmæssig ledelse. Benedict Anderson har beskrevet en lignende proces med print-kapitalismens aviser og ensrettede skolesystemer – i fransk Indokina brugte man ikke ens undervisningsmateriale, kontra hollandsk Indonesien hvor et samlet kolonialt skolesystem beskrev hele området som ét og medvirkede til, at Indonesien efter selvstændigheden blev én stat, i modsætning til Vietnam, Cambodja og Laos.⁵⁴ Anderson fokuserede som bekendt på nationalisme, men det er de samme dynamikker, der gør sig gældende her, og som legitimerer hele landet som et samlet forestillet fællesskab, om end staten er dynastisk frem for nationalt-orienteret. Ved at gøre dynastiet til fællesskabets beskytter og beskrive, at folkets loyalitet har ført til det «kære hjemland», forsøges både den samlede stat og dens politiske struktur legitimeret i befolkningens forestillingsverden.

Når bogen for eksempel ophøjer foreningen af landet til det oprindelige mål for Pagten i Diriyah – uagtet at de første forsøg herpå skete 27 år efter pagten⁵⁵ – og beskriver erobringerne positivt, søger den at skabe en historiebevidsthed, hvor Saudi-Arabien forstås som én samlet stat, hvorunder hele området er forenet. Brugen af *tawhid* om både den rette tro og om landets forening er et tydeligt eksempel og også bemærket af Al-Rasheed i hendes forskning.⁵⁶ De få beskrivelser af områder udenfor det moderne Saudi-Arabien fremstår som fremmede, fjendtlige og på religiøse afveje. Opretholdelsen af et samlet Saudi-Arabien gøres dermed til et næsten religiøst mål.

Folkets manglende agens i fortællingen giver indtryk af, at historiens gang drives af store

mænd. Det er aldrig folket, der handler, men stort set kun medlemmer af Al-Saud-slægten. Modstanderne kan handle, men også her er det fyrster. Folkelige bevægelser er ikkeeksisterende – befolkningen kan højst støtte en foretrukken leder. Kun Abdul-Wahhab formår at handle på egen hånd, hvilket underbygger wahhabismen som religiøs statsideologi og kilde til legitimitet, som ofte fremhævet i litteraturen. Men Abdul-Wahhab agerer kun i den kaotiske tid inden Pagten i Diriyah. Derefter frasiger han sig al agens og fremstilles som fuldstændig lydige. Statens struktur, med et stærkt religiøst etablissement, bliver dermed forklaret, mens det tydeliggøres, at kongen har den endegyldige magt.

Den historieforståelse, bogen er udtryk for, er altså en historie om store mænd, modsat en nation, hvor folket spiller hovedrollen og dermed også har indflydelse på historiens gang. I Determanns studie af saudisk historiografi fremhæver han en «dynastisk historieskrivning» som central i den officielle saudiske historie.⁵⁷ Hertil hører skolebogen tydeligvis – det er dynastiet, Al-Saud, der er den gennemgående faktor, om end folkets samhørighed med ledelsen understreges jævnlige. Deri ligger også, at den legitime politiske handlekraft er forankret hos slægten. I det narrativ fremstår befolkningen ikke engang som i stand til at skabe forandring, og hvis nogle forsøger – udenom ledelsen – risikerer man netop statens undergang.

I Al-Rasheeds studier af saudisk historiebrug lagde hun vægt på en større fortælling, hvor den islamiske verdens storhedstid blev til forfald, men genvundet af saudierne. Med sammenligningen af statens finansielle system med den oprindelige islamiske stat skriver bogen sig ind i denne fortælling, og siden bogen gør dynastiet til den direkte forbindelse mellem de tre stater,

gives dynastiet dermed ikke bare æren for det moderne Saudi-Arabien, men også en genvunden storhedstid. Samtidig gør Abdul-Wahhabs centrale rolle i bogens begyndelse, og at nødvendigheden af statens grundlæggelse i høj grad forklares som en kamp mod kætteri, at kongefamilien og staten fortsat har et religiøst islæt som vejen tilbage til den rette tro.

Siden Muhammed bin Salman blev kronprins, er nye strategier taget i brug for at legitimere staten, særligt under reformprocessen Vision2030,⁵⁸ og som nævnt er også undervisningsmaterialet blevet opdateret. I den nye fortælling bliver nationalfølelsen fremhævet, mens den religiøse statsideologi nedtones, og der trækkes tråde til præ-islamisk historie. Senest blev «Founding Day» markeret for første gang i 2022 og tager udgangspunkt i 1727, hvor Muhammed bin Saud blev emir – modsat bogen er det ikke Pagten i Diriyah og dermed er den ikke knyttet til Abdul-Wahhab –

○○○

I bogens historiebevidsthed bliver bevarelse af kongefamilien lig opretholdelse af staten og bolværket mod kaos.

○○○

og religiøs symbolik er bemærkelsesværdigt fraværende i fejringens visuelle materiale.⁵⁹ Mens bogen er udtryk for en dynastisk historiografi, men med tydelige religiøse træk, lader den nye fortælling altså til i endnu højere grad at have kongefamilien i fokus, hvilket stemmer overens med den generelle bevægelse, hvor wahhabi-etablissementet spiller en mindre rolle blandt andet i den offentlige sfære. Med en ny fortælling vil folket måske have andre forventninger til, hvilke politiske institutioner der er de bedste egnede – og den centralisering af magten, mange har peget på, legitimeres yder-

ligere ved at skrive Abdul-Wahhab ud af den officielle historie. Yderligere studier af, hvordan historiefortællingen ændres, kan give en bedre forståelse heraf, ligesom andre perspektiver kan fremhæves – såsom behandlingen af kvinder, religiøse minoriteter og hvilke historiske be- givenheder, der er udeladt i narrativet.

Konklusion

Narrativerne i bogen *Kongeriget Saudi-Arabiens historie* forsøger at forme en historiebevidsthed, der skal legitimere staten og den politiske struktur i Saudi-Arabien, ved at overbevise be- folkningen om, at det nuværende politiske system er det bedst egnede. Tidligere forskning har vist, at historiebrug anvendes aktivt, men forskerne har haft andre formål og tematikker for øje.

Fortællingen om de to forhenværende staters succes og sammenbrud fremhæver kongefamilien som handlekraftige og en stat med dem i spidsen som den eneste garanti for stabilitet og sikkerhed. Samtidig lærer det be- folkningen, at splittelse og forræderi har været årsag til de tidligere staters fald, og at opbak- ning til styret derfor er essentielt for at undgå en tilbagevenden til kaos.

Studiet her har taget udgangspunkt i en skolebog og vist, hvordan et historisk narrativ forsøges brugt til at legitimere styret, men yder- ligere studier i saudisk historiebrug kan være gavnlige for at forstå, hvordan andre aspekter af historien bruges, samt hvordan det udvikler sig i øjeblikket.

· f ·

JONAS YAZO SROUJI arbejder ved den danske ambassaden i Saudi-Arabia.

1 Se fx Christopher Davidson, *After the Sheikhs: The Coming Collapse of the Gulf Monarchies* (London, UK: Hurst & Co., 2012), 49–50.

- 2 Seymour Lipset, "Social Conflict, Legitimacy, and Democracy" i *Comparative Government* af Jean Blondel (London, UK: Palgrave, 1969), 52.
- 3 Hazem Beblawi og Giacomo Luciani, red., *The Rentier State* (Taylor and Francis, 1987).
- 4 David Cowan, *The Coming Economic Implosion of Saudi Arabia: A Behavioural Perspective* (Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2018), 31; Se også Steffen Hertog, *Princes, Brokers, and Bureaucrats: Oil and the State in Saudi Arabia* (Ithaca, USA: Cornell University Press, 2010).
- 5 Se f.x. Toby Matthiesen, *Sectarian Gulf: Bahrain, Saudi Arabia, and the Arab Spring That Wasn't* (Palo Alto, USA: Stanford University Press, 2014); eller Madawi Al-Rasheed, "Sectarianism as Counter-Revolution: Saudi Responses to the Arab Spring", i *Sectarianization: Mapping the New Politics of the Middle East* (Oxford University Press, 2017), 143–158.
- 6 Tim Niblock, *Saudi Arabia: Power, Legitimacy and Survival, The Contemporary Middle East* (New York, USA: Routledge, 2006).
- 7 Md. Muddasir Quamar, "Municipal Elections in Saudi Arabia, 2015", *Contemporary Review of the Middle East* 3, nr. 4 (1. december 2016): 438.
- 8 Madawi Al-Rasheed, "Sectarianism as Counter-Revolution," i Nader Hashemi og Danny Postel, red., *Sectarianization: Mapping the new politics of the Middle East* (New York, USA: Oxford University Press, 2017), 151.
- 9 Se evt. Hayden White, *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe* (Baltimore, USA: Johns Hopkins University Press, 1973) eller; Georg Iggers, *Historiography in the Twentieth Century: From Scientific Objectivity to the Postmodern Challenge*, Second Edition, 2005 (Middletown, USA: Wesleyan University Press, 1997), 118–119.
- 10 Bernard Eric Jensen, *Historiebevidsthed/ Fortidsbrug: Teori og empiri* (Aarhus, DK: Historia, 2017), 25–35.
- 11 Hay Eytan Cohen Yanarocak, «The Erdogan Revolution in the Turkish Curriculum Textbooks» (IMPACT-se, 2021).
- 12 Yoav Di-Capua, *Gatekeepers of the Arab Past: Historians and History Writing in Twentieth-Century Egypt* (Berkeley, USA: University of California Press, 2009).
- 13 Jakob Feldt, *The Israeli Memory Struggle: History and Identity in the Age of Globalization* (Odense, DK: University Press of Southern Denmark, 2007).
- 14 Claus Haas, "Folkeskolens historieundervisning - National og/eller flerkulturel historiepolitik?", *Slagmark - Tidsskrift for idéhistorie*, nr. 60 (2011): 131–145.
- 15 Se fx. Michaela Prokop, "Saudi Arabia: The Politics of Education", *International Affairs* 79, nr. 1 (2003): 77–89; Nina Shea, "Saudi Arabia's Curriculum of Intolerance"

- (Freedom House & Institute for Gulf Affairs, 2006); Sharon Ahmad, "The State of Tolerance in the Curriculum of the Kingdom of Saudi Arabia", US State Department Study (International Center for Religion and Diplomacy, 2016).
- 16 Afshin Shahi, *The Politics of Truth Management in Saudi Arabia* (New York, USA: Routledge, 2013).
- 17 Jörg Matthias Determann, *Historiography in Saudi Arabia: Globalization and the State in the Middle East* (London, UK: I. B. Tauris, 2014).
- 18 Shahi, *The Politics of Truth Management in Saudi Arabia*, note 125-135 på siderne 173-174.
- 19 Madawi Al-Rasheed, *A History of Saudi Arabia*, Second Edition (Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 2010), 182-188; Madawi Al-Rasheed og Robert Vitalis, red., *Counter-Narratives: History, Contemporary Society, and Politics in Saudi Arabia and Yemen* (New York, USA: Palgrave Macmillan, 2016), 197.
- 20 Talha Fadaak og Ken Roberts, *Youth in Saudi Arabia* (Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2019), 68.
- 21 Shahi, *The Politics of Truth Management in Saudi Arabia*, 153-155.
- 22 Ministry of Education, *Tarikh al-Mamlaka al-'arabiyya al-Sa'udiyya (The History of the Kingdom of Saudi Arabia)* (Riyadh, KSA: Ministry of Education, 2012), 5.
- 23 "New Saudi Textbooks Put Nation First", Arab Gulf States Institute in Washington, 17. oktober 2019, agsiw.org/new-saudi-textbooks-put-nation-first/.
- 24 Fadaak og Roberts, *Youth in Saudi Arabia*, 86-87.
- 25 Ministry of Education, *Tarikh al-Mamlaka al-'arabiyya al-Sa'udiyya*, 5.
- 26 Ibid., 8-9.
- 27 Ibid., 9-10.
- 28 Ibid., 8. Årstellene gives af bogen i Hijri-kalenderen.
- 29 Ibid., 10.
- 30 Ibid., 11-13.
- 31 Ibid., 15.
- 32 Ibid., 45.
- 33 Ibid., 30.
- 34 Ibid., 17.
- 35 Ibid., 44 den farvede tekst lyder «raji'a nasab hukkam al Sa'ud».
- 36 Ibid., 20.
- 37 Ibid., 16-17.
- 38 Ibid., 31. Den relevante linje lyder: «kana al-nizam al-mali li-d-Dawla as-Sa'udiyya al-awala mushabihan li-l-nizam alladi ittaba'atuhu ad-dawla al islamiya fi sadar al-islam».
- 39 Ibid., fx 46.
- 40 Ibid., Fx sharifen af Hejaz på side 27, eller rivalen Muhammad bin Rasheed på side 51.
- 41 Ibid., Fx siderne 28-29 & 46-47.
- 42 Ibid., 27-28.
- 43 Ibid., 28.
- 44 Ibid., 32.
- 45 Ibid., 33.
- 46 Ibid., 27-28.
- 47 Ibid., 45-46.
- 48 Ibid., 45.
- 49 Ibid., 48-49.
- 50 Ibid., 51-52.
- 51 Ibid., 52.
- 52 Niblock, *Saudi Arabia: Power, Legitimacy and Survival*, 9-12.
- 53 Al-Rasheed, "Sectarianism as Counter-Revolution: Saudi Responses to the Arab Spring", 151.
- 54 Benedict Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, Second edition (London, UK: Verso Books, 2006), 119-23.
- 55 Ministry of Education, *Tarikh al-Mamlaka al-'arabiyya al-Sa'udiyya*, 27.
- 56 Al-Rasheed og Vitalis, *Counter-Narratives*, 189.
- 57 Determann, *Historiography in Saudi Arabia: Globalization and the State in the Middle East*, 4.
- 58 Fannie Agerschou-Madsen, "Når kongedømmet bejler til ungdommen", *Babylon Nordisk tidsskrift for Midtøstenstudier*, nr. 1 (2021): 58-71, doi:10.5617/ba.9401.
- 59 "The Saudi 'Founding Day' and the Death of Wahhabism", Arab Gulf States Institute in Washington, 23. februar 2022, agsiw.org/the-saudi-founding-day-and-the-death-of-wahhabism/.